

MIELI ry:n tavoitteet kunta- ja aluevaaleissa 2025

Väestön psyykinen hyvinvointi on Suomessa heikentynyt merkittävästi. Erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla voidaan puhua mielenterveyskriisistä. Mielenterveyden häiriöt tulevat Suomelle kalliiksi. OECD laski jo ennen pandemiaa hintalapuksi 11 miljardia euroa vuodessa. Summa kertyy palveluista, sosiaaliturvamennoista ja tuotannonmenetyksistä. Hyvinvointialueet joutuvat kantamaan vastuun palveluiden kustannuksista, ja kunnissa mielenterveyden haasteet näkyvät esimerkiksi veromenetyksinä.

Kunnan eri sektoreilla tehdyt päätökset muokkaavat lasten, nuorten, aikuisten ja ikääntyneiden mielenterveyttä. Mielenterveys tarkoittaa hyvinvointia, toimintakykyä, elämäniloa ja jaksamista arjessa. Mielenterveys ei siis ole kuluerä, vaan kannattava investointi. Se tuottaa tutkitusti siihen käytetyt eurot moninkertaisena takaisin.

KUNTAVAALIT

Suomalaisten mielenterveys rakentuu kunnissa. Kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä sekä alueensa elinvoimaa. Ilman mielenterveyttä ei ole hyvinvointia. Kuntalaisten mielen hyvinvointi luo pohjan menestyvälle, vetovoimaiselle kunnalle, jonka veropohja on kunnossa. Mielenterveyden laiminlyönti näkyy kuntalaisten pahoinvointina, syrjäytymisenä ja oppimistulosten heikentymisenä.

Mielenterveys on yksilön, perheiden, yhteisöjen ja kunnan pääomaa, joka rakentaa kestäväää sosiaalista ja taloudellista kehitystä.

1. Kunnan tehtävänä on vahvistaa mielenterveyttä

Kuntalaisten mielenterveyden edistäminen on kunnan kaikkien toimialojen yhteinen asia ja kunnan lakisääteinen tehtävä. Kunnan strategiaan ja strategiaan tavoitteisiin tulee kirjata mielenterveyden edistäminen. Kunnan hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan tulee sisältyä mielenterveyden edistäminen ja sen toteutumista seuraavia mittareita.

Päätöksenteossa kunnan tulee nykyistä paremmin ottaa huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen. Kunnassa tulee tehdä mielenterveysvaikutusten arviointi osana keskeisiä päätöksiä.

Kunta on merkittävä työnantaja, jonka tulee huolehtia oman henkilöstön mielen hyvinvoinnista. Panostus henkilöstön mielenterveyteen lisää tuottavuutta ja vähentää sairauspoissaoloja merkittävästi.

2. Lasten ja nuorten arki tukee mielen hyvinvointia

Mielenterveyden perusta rakennetaan lapsuudessa ja nuoruudessa. Kunnan tulee turvata jokaisen lapsen ja nuoren oikeus hyvään arkeen, kehitykseen ja oppimiseen. Kaikkien lasten ja nuorten kanssa toimivien ammattilaisten ja vapaaehtoisten mielenterveysosaamista tulee vahvistaa.

Jokaisella tulee olla rauha kasvaa ja oppia turvallisessa ympäristössä ilman pelkoa kiusaamisesta, häirinnästä tai muusta väkivallasta. Ottamalla varhaiskasvatuksen ja koulujen tehtäväksi oppijoiden mielenterveyden vahvistaminen edistetään opiskelukykyä ja ehkäistään uupumusta.

19.6.2024

Koulussa tulee olla riittävästi turvallisia aikuisia tukemassa nuoria – opetushenkilöstön ja sote-ammattilaisten lisäksi esimerkiksi nuorisotyöntekijöitä ja kouluvalmentajia.

Nuorten hyvinvointia vahvistetaan ja yksinäisyyttä vähennetään sillä, että kunta tarjoaa yhteistyössä kuntalaisten ja niiden järjestöjen kanssa jokaiselle nuorelle ainakin yhden mieluisan harrastusmahdollisuuden.

3. Mahdollisuus ikääntyä terveenä ja aktiivisena

Ikääntyminen terveenä ja aktiivisena tukee mielenterveyttä. Kunnan tulee vaalia ikäystävällistä asenneilmapiiriä ja toimia aktiivisesti ikääntyneiden syrjintää vastaan.

Kunnan tulee toiminnassaan varmistaa ikäihmisten mahdollisuuksia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen eri toimintaympäristöissä sekä tasa-arvoiset mahdollisuudet elinikäiselle uuden oppimiselle.

Kunnan tulee myös tukea ikäihmisten arjen aktiivisuutta ja arkiliikuntaa, esimerkiksi panostamalla muistiystävälliseen ympäristöön ja esteettömiin digitaalisiin palveluihin. Asuinympäristöjen tulee olla ikä- ja muistiystävällisiä. Myös mahdollisuuksia sukupolvien väliseen kanssakäymiseen ja kohtaamiseen tulee vahvistaa.

4. Laadukas kaavoitus luo mielenterveyttä edistävän ympäristön

Hyvinvoivaa mieltä ei ole ilman viihtyisää ympäristöä ja lähiluontoa. Kuntaa tulee rakentaa esteettömästi niin, että mielen hyvinvointia tukeva luonto- ja viheralueet ovat yhdenvertaisesti kaikkien kuntalaisten saavutettavissa. Laadukkaalla kaavoituksella voidaan tukea ja lisätä kuntalaisten turvallista arkiliikkumista ympäri vuoden. Ulkovaistutus lisää turvallisuuden tunnetta ja mahdollistaa liikkumisen pimeään vuodenaikaan. Meluntorjunta luo viihtyisyyttä, vähentää stressin tunnetta ja antaa yölevon. Kaavoituksessa tulee ottaa käyttöön mielenterveysvaikutusten arviointi.

Toimiva ja kohtuuhintainen joukkoliikenne ja hyvät edellytykset kävelylle ja pyöräilylle tukee elinpiirin laajentamista kaikenikäisille, mahdollistaa osallisuutta ja mielen hyvinvointia.

Lasten liikkumista välitunneilla ja vapaa-ajalla voidaan tukea kaavoittamalla päiväkotien ja koulujen pihat ja ympäristö laadukkaasti. Tilaratkaisujen tulee tukea oppimista. Turvalliset liikenneratkaisut ja lähikoulut edistävät liikkumista koulumatkoilla.

5. Kulttuuri ja osallisuus luo mielen hyvinvointia

Kunnan tehtävänä on edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja harrastamista sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa. Näin kunta tukee kuntalaisten mielen hyvinvointia, elinikäistä oppimista ja henkistä kasvua.

Kunnan tulee edistää kulttuurin esteetöntä saavutettavuutta myös haavoittuvassa asemassa oleville asukkaalleen, ja näin tuoda kulttuurin hyvinvointivaikutukset kaikkien ulottuville. Kirjastojen käyttöä kulttuurisen ja sosiaalisen kanssakäymisen paikkoina tulee edistää.

19.6.2024

Yhteisölliset kulttuuriprojektit edistävät sosiaalista kanssakäymistä ja mielen hyvinvointia. Monikulttuuriset ja kulttuurien välistä vuoropuhelua tukevat tapahtumat ja toiminta vähentävät rasismia, tukevat kotoutumista, lisäävät turvallisuutta ja edistävät mielen hyvinvointia yhteisössä.

6. Kunta ja vahva kansalaisyhteiskunta tukevat toisiaan

Vaikutusmahdollisuudet, lähidemokratia ja osallisuuden kokemukset tukevat kuntalaisten mielen hyvinvointia. Kunnan tulee kehittää osallistuvaa demokratiaa, kuten osallistuvaa budjetointia ja kuulemiskäytäntöjä osallisuuden kokemusten vahvistamiseksi.

Kunnan ja kansalaisjärjestöjen tulee tehdä yhteistyötä asukkaiden osallisuuden vahvistamiseksi ja kohtaamispaikkojen luomiseksi. Kunnan tulee turvata mielenterveysjärjestöjen toimintaedellytyksiä tarjoamalla tiloja ja myöntämällä avustuksia.

Kunnalla tulee olla vapaaehtoistoiminnan koordinaatiojärjestelmä, joka yhdistää vapaaehtoiset ja avun tarvisijat. Kunnan tulee kannustaa kuntalaisia osallistumaan vapaaehtoistyöhön tarjoamalla koulutuksia ja tukipalveluja.

ALUEVAALIT

Hyvinvointialueet ovat ratkaisijan asemassa kasvavien mielenterveysongelmien ja mielenterveyspalveluiden vuosikymmenten aikana kertyneiden ongelmien edessä. Mielenterveyspalvelujen pitkään jatkunut ali-resursointi, perustason palveluiden kehittymättömyys ja palveluiden yhteensovittaminen ovat alueiden haasteita, joihin on löydettävissä ratkaisuja. Kiperin ongelma on varhaisen ja vaikuttavan keskusteluhoidon, kuten lyhytpsykoterapian, heikko saatavuus perusterveydenhuollon etulinjassa. Kun varhaista hoitoa ei ole tarjolla, ihmisten ongelmat ehtivät monimutkaistua, syntyy työkyvyttömyyttä ja runsaasti kustannuksia sekä sote-järjestelmälle että laajemmin yhteiskunnalle.

1. Mielenterveyden edistäminen on nostettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteeksi

Hyvinvointialueiden roolia väestön mielenterveyden edistämisessä tulee vahvistaa. Hyvinvointialueen tulee tunnistaa alueen mielenterveyshaasteet yhteistyössä asukkaiden ja kuntien kanssa sekä asettaa mielenterveyden edistämiseksi selkeät tavoitteet ja toimenpiteet.

Asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on sekä kuntien, hyvinvointialueiden että järjestöjen tehtävä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteisiin, erityisesti sen yhteistyö- ja osallisuusrakenteisiin on panostettava ja mielenterveyden edistäminen on nostettava tärkeäksi painopisteeksi. Järjestöt on otettava hyvinvointialueiden kumppaneiksi.

Hyvinvointialueiden tulee vahvistaa väestön mielenterveysosaamista viestinnän ja koulutuksen keinoin.

19.6.2024

2. Hyvinvointialueiden tulee rakentaa nykyistä vahvempaa yhteistyötä mielenterveyttä edistävien järjestöjen kanssa

Hyvinvointialueiden tulee rakentaa tiivis yhteistyö alueen mielenterveysjärjestöjen kanssa, jotka tuntevat asukkaiden arjen. Yleishyödyllinen järjestötoiminta edistää ja vahvistaa asukkaiden mielen hyvinvointia ja mielenterveyttä.

Hyvinvointialueet tunnistavat alueellaan järjestölähtöiset apu- ja toimintamuodot, kuten kriisikeskukset, ja tekevät niiden kanssa tiivistä yhteistyötä sekä turvaavat niiden toimintaedellytyksiä. Hyvinvointialueen tulee tehdä kumppanuussopimukset alueensa järjestöjen kanssa ja mahdollistaa sote-järjestöjen innovatiivista ja ihmisläheistä toimintaa riittäväillä avustuksilla, joilla saadaan laajasti vaikutusta ja hyötyjä.

Mielenterveyden häiriöiden hoitopolkuja tulee rakentaa yhteistyössä mielenterveysjärjestöjen kanssa.

3. Hyvinvointialueiden on vahvistettava merkittävästi lasten ja nuorten mielenterveyden tukea

Lasten ja nuorten mielen hyvinvointi on viime vuosina merkittävästi heikentynyt ja mielenterveyspalvelut ovat kriisiytyneet. Hyvinvointialueiden tulee yhteistyössä järjestöjen kanssa kehittää lasten ja nuorten perustason palveluja ja varhaista apua sekä järjestelmällisesti tukea myönteistä vanhemmuutta kaikissa aikuispalveluissa.

Hyvinvointialueiden tulee vahvistaa mielenterveyttä tukevaa ja ongelmia korjaavaa työtä varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa unohtamatta yhteisöllisen oppilashuollon arvoa. Opiskeluhuollon kokonaisuuden kehittämiseksi ja johtamiseksi yhteistyössä oppijoiden, kuntien ja oppilaitosten kanssa hyvinvointialueen tulee luoda selkeät yhteistyörakenteet kaikissa lasten, nuorten ja perheiden palveluissa.

Nuorten aikuisten voimakkaasti lisääntyneen mielenterveysoireilun takia hyvinvointialueiden tulee kehittää tälle ikäryhmälle soveltuvia edistäviä, ehkäiseviä ja korjaavia palveluja.

4. Hyvinvointialueiden tulee aidosti osallistaa asukkaita mielenterveystyöhön

Mielenterveyttä ei voi edistää eikä toimivia palveluja kehittää ilman asukkaiden osallistumista. Asukas- ja asiakasosallisuus sekä vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen tukevat mielenterveyttä sekä yksilön että yhteisön tasolla.

Hyvinvointialueiden tulee suunnitelmallisesti edistää asukkaiden, vapaaehtoisten ja palveluiden käyttäjien esteetöntä osallistumista mielenterveyden edistämiseen sekä palveluiden ideointiin, yhteiskehittämiseen, toteuttamiseen ja arviointiin esimerkiksi julkisilla kuulemisilla, raadeilla ja neuvostoilla sekä digitaalisissa kanavissa. Osallistuva budjetointi tulee ottaa käyttöön kaikilla hyvinvointialueilla.

Mielenterveyspalveluissa järjestöyhteistyö, vertaistuki ja kokemusasiantuntijuus on otettava nykyistä laajemmin käyttöön.

19.6.2024

5. Hyvinvointialueiden tulee taata nopea hoitoon pääsy mielenterveyden ongelmassa

Sote-palveluiden kipukohta on mielenterveyspalveluiden heikko saavutettavuus. Yli puolet suomalaisista kokee jossakin vaiheessa elämänsä mielenterveyden häiriön, mutta vain puolet mielenterveyden häiriötä sairastavista saa tarvitsemaansa hoitoa. Kuormittuva erikoissairaanhoido tuottaa hyvinvointialueille valtaisan kustannukset, joita voidaan keventää siirtämällä painopistettä oikea-aikaiseen hoitoon perustasolla.

Jokaiselle ihmiselle tulee olla perusterveydenhuollossa tarjolla pääsy matalan kynnyksen keskusteluapuun mahdollisimman pian. Hyvinvointialueiden tulee toteuttaa koko väestölleen terapiatakuu, joka mahdollistaa psykoterapiaan tai muuhun psykososiaaliseen hoitoon piiriin pääsemisen neljän viikon sisällä tarpeen toteamisesta.

Hyvinvointialueiden mielenterveyspalvelut tulee rakentaa porrasteisesti, niin että ihminen ohjautuu suoraan hänen tarpeitaan vastaavaan hoitoon. Varhaisia ja lyhyitä hoitoja kehittämällä vapautuu resursseja myös psykiatrian vaativiin hoitoihin.

6. Hyvinvointialueiden tulee kohdistaa resursseja yhdenvertaisesti väestön tarpeen mukaan – mielenterveyspalveluiden osuus käyttömenoista on nostettava 10 prosenttiin

Mielenterveyden ongelmat ovat uusi kansantautimme, merkittävin työkyvyttömyyden aiheuttaja ja syrjäytymisen syy. Silti terveydenhuollon käyttömenoista vain 5 % on kohdistunut mielenterveyspalveluihin.

Hyvinvointialueiden tulee kohdistaa resursseja mielenterveyden häiriöiden ehkäisyyn ja hoitoon yhdenvertaisesti fyysisten sairauksien kanssa. Tämä tarkoittaa mielenterveystyön resurssien merkittävää vahvistamista.

Kohdentamalla resursseja väestön terveystarpeiden mukaisesti hyvinvointialueet saavuttavat maksimaalisen terveyshyödyn rajallisilla resursseilla. Alueiden tulee asettaa tavoitteeksi mielenterveyspalvelujen käyttömenojen osuuden nostamisen 10 prosenttiin valtuustokauden aikana.

Panostamalla mielenterveyteen syntyy merkittävä yhteiskunnallinen säästö tuottavuuden kasvun ja työllisyysasteen kasvun myötä. Näin luodaan veropohja, joka on tarpeen myös hyvinvointialueiden rahoituksen kannalta.